

Bæredygtig udvikling

Bæredygtig udvikling

Vi skal passe på jorden, så den ikke tager skade af den måde, vi lever på

L&F har længe haft bæredygtighedsambitioner, og danske landmænd og fødevarevirksomheder har været i gang med omstillingen til en mere klimavenlig produktion længe.

Verden står over for flere store udfordringer – klimaforandringer, sundhedskrise (pandemi), knappe ressourcer og tilbagegang i biodiversiteten. Befolkningsstigningen øger fødevarer- og materialeforbruget, hvilket understreger behovet for at få løst disse udfordringer.

Det er derfor afgørende at sikre en bæredygtig udvikling, så der skabes en god balance mellem udnyttelsen og beskyttelsen af jordens ressourcer til gavn for både den nuværende og de kommende generationer.

Den danske fødevareklynge kan og vil bidrage til at sikre dette. Bæredygtighed har mange aspekter, som kan grupperes i en økonomisk, en miljømæssig og en social dimension. Den miljømæssige dimension dækker bl.a. klima, natur, arealanvendelse og energiforbrug. Alle dimensioner bør tages i betragtning, når der arbejdes med bæredygtig udvikling i fødevareproduktionen og have til hensigt at skabe positive bundlinjer på alle tre dimensioner af bæredygtig udvikling.

Vi skal i endnu højere grad have fokus på at producere ressourceneffektivt og på sammenhængen mellem produktivitet, ernæring og bæredygtighed. Det stiller krav til, at fødevareproducenterne skal have mest muligt ud af produktionen, genanvende endnu flere produkter og materialer samt recirkulere

næringsstoffer i en fremtidig fødevareproduktion. Vi skal kort fortalt producere mere med mindre.

FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling sætter en ambitiøs dagsorden for, hvordan vi kan skabe de bedst mulige betingelser for mennesker og miljø både nu og i fremtiden. FN's medlemslande forpligtede sig i 2015 på en ny ramme for bæredygtig udvikling med 17 verdensmål og 169 delmål frem mod 2030.

Alle verdensmålene er relateret til fødevarer. Derfor er en bæredygtig landbrugs- og fødevarersektor helt central ift. at opfylde verdensmålene. Ved at have en af verdens mest resource- og klimaeffektive produktioner, kan vi bidrage både direkte og indirekte til at opfylde de 17 verdensmål.

Udgangspunktet er sammen med alle samarbejdspartnere at finde løsninger. Fødevareklyngen vil yde sit bidrag til at finde konstruktive løsninger på de aktuelle bæredygtighedsudfordringer.

Klima

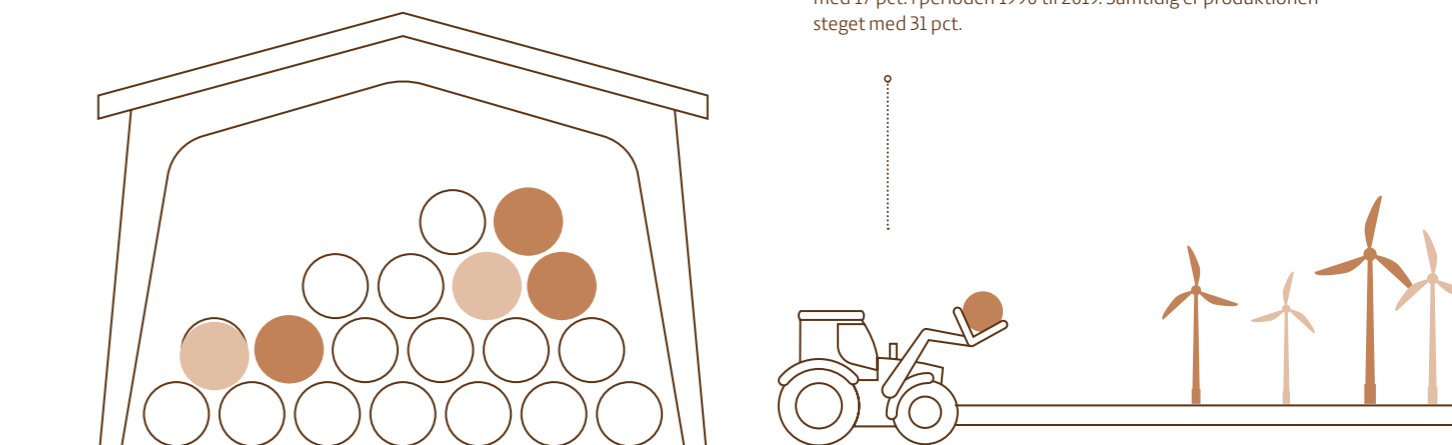
Den danske fødevareklynge er blandt de bedste i verden til at producere fødevarer med lavt klimaaftryk

Fødevareerhvervet ønsker at bidrage aktivt til de danske klimamålsætninger, ligesom vi også fortsat arbejder for vores ambition om at blive klimaneutrale i 2050. I forhold til det globale klima har den danske fødevareklynge potentialet til at gøre en kæmpe forskel gennem eksport af løsninger, teknologi og viden. Nedsættelsen i 2021 af Landbrug & Fødevarers Globale Klima Task Force er en yderligere dimension til klimaarbejdet.

Danmarks udledning af drivhusgasser er faldet med 37,6 pct. siden 1990. Udviklingen er hovedsageligt drevet af udbygning af vedvarende energi som fx el fra vindmøller. Det har betydet, at en række industrielle processer har kunnet udnytte muligheden for elektrificering. Landbrugsproduktion er karakteriseret ved, at produktionen foregår i samspil med en række komplicerede biologiske processer, der helt naturligt involverer udledning af drivhusgasser, hvorfor elektrificeringen ikke har kunnet udnyttes.

17% reduceret udledning

Landbruget har reduceret udledningen af drivhusgasser med 17 pct. i perioden 1990 til 2019. Samtidig er produktionen steget med 31 pct.

Alligevel har landbruget reduceret udledningen med 17 pct. i perioden 1990 til 2019, og det er sket samtidigt med, at produktionen i samme periode er steget med 31 pct.

Landbruget producerer således til stadighed mere med mindre. Landbruget udledte 10,9 mio. tons CO₂e i 2019. Udledningen fordeler sig med 41 pct. fra kvægproduktionen, 42 pct. fra dyrkning af landbrugsjorden, 15 pct. fra produktion af grise, mens 2 pct. stammer fra andre dyr.

Landbruget producerer til stadighed mere med mindre

Flere måder at opgøre udledningerne på

Ovenstående tal er fra den opgørelse, som Danmark rapporterer til EU og FN til brug for det internationale klimaarbejde. Opgørelsen følger FN's retningslinjer, hvilket for landbruget betyder, at opgørelsen alene medtager udledninger fra dansk territorie, og ligeledes alene omfatter en snæver definition af

landbrug. Således medtages ikke landbrugets brug af transport, fx udledning fra traktorer, da disse er omfattet af transportsektorens udledning. Ej heller medtages ændringer i landbrugsjordens kulstofpulje, da disse er omfattet af LULUCF sektoren (Land Use, Land Use Change and Forestry). Endelig indgår udledninger i forbindelse med fx produktion af importeret foderstoffer i de eksporterende landes klimaregnskaber.

At opgørelserne følger FN's retningslinjer betyder dog ikke, at landbruget kun har mulighed for at påvirke udledninger fra den snævre definition af landbrug. Fx vil ordninger til udtagning af lavbundslande (LULUCF) kunne give et væsentligt bidrag til at reducere Danmarks drivhusgasudledninger, ligesom en elektrificering af landbrugets maskiner vil bidrage i takt med, at der udvikles eldrevne landbrugsmaskiner, der er kraftige nok til at opfylde behovet i landbruget. Når landbruget og fødevarerindustrien har udmeldt en vision om at være klimaneutral i 2050, skal det ses i lyset af en bredere opfattelse af landbrugets- og fødevarerindustriens emissioner. Visionen omfatter alle de aktiviteter, som aktører inden for landbrugs- og fødevarerindustrien har mulighed for at påvirke.

Klimaloven

I 2020 vedtog det danske folketing klimaloven. I klimaloven er der sat målsætninger om at Danmark i 2030 skal have reduceret udledningen af drivhusgasser med 70 pct. målt i forhold til udledningen i 1990 og Danmark skal være klimaneutral senest i 2050. I EU-regi er ambitionerne blevet strammet i forbindelse med den europæiske klimalov, hvor reduktionsmålet for EU i 2030 er en reduktion på mindst 55 pct. i forhold til 1990. Når Danmark opfylder 2030 målsætningen på 70 pct., bidrager vi dermed mere end andre lande behøver at forpligtige sig til. Reduktionsmålet på 70 pct. omfatter alene udledninger fra dansk grund, dvs. at der ikke er mulighed for fx at foretage kvoteannulleringer i EU's kvotesystem, ligesom eksport af grøn strøm heller ikke indgår.

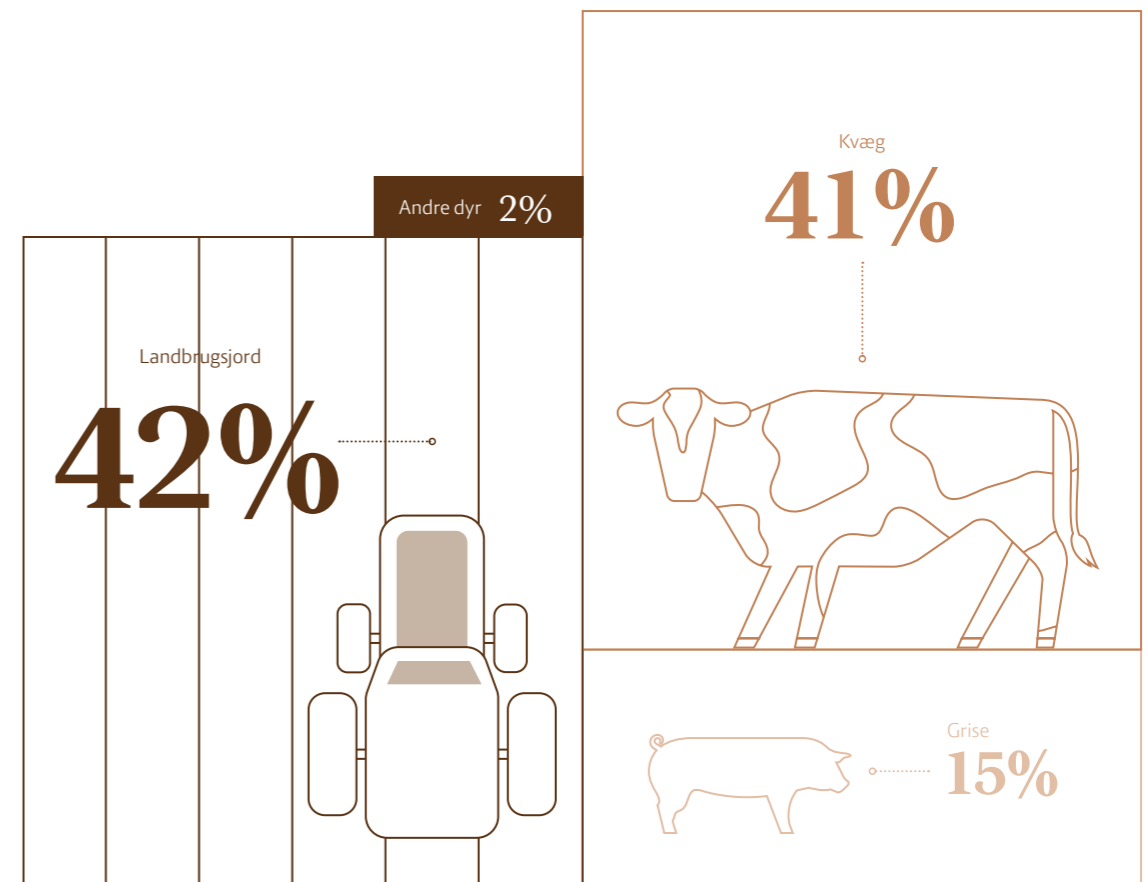

Danmarks reduktionsmål på 70 pct. af drivhusgasudledningen omfatter alene udledninger fra dansk grund

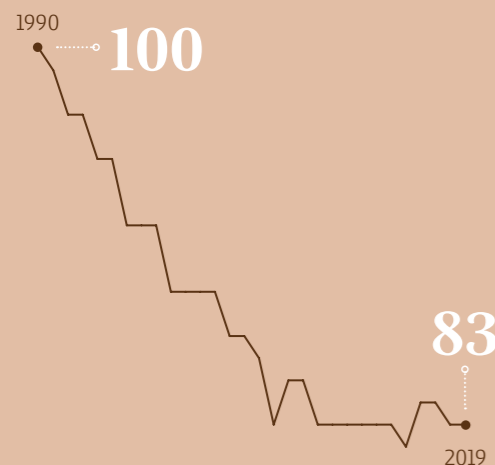
Den Globale Klima Task Force

Den danske fødevareklynge er storeksportør på grund af sine internationale styrker indenfor kvalitet og fødevarer sikkerhed og – ikke mindst – klimaeffektiv produktion. Efterspørgslen efter klimaløsninger fra den danske fødevareklynge forventes at

Landbrugets CO₂e udledning, fordelt på produktionsgrene

Landbrugets CO₂e udledning i alt, ekskl. LULUCF og ekskl. transport Indeks (1990=100)

Kilde: DCE Denmark's National Inventory Submission 2020

stige de kommende år på grund af den globale befolkningstilvækst, klimaforandringer og øget behov for en mere bæredygtig fødevareproduktion.

Landbrug & Fødevarer etablerede i marts 2021 Den Globale Klima Task Force med CEO i DLG Kristian Hundebøll som formand. Task Forcen har bestået af repræsentanter fra virksomheder i fødevareklyngen, hvis løsninger allerede er med til at forbedre klimaet globalt. Løsninger, der alle er baseret på det tætte samarbejde, som man har på tværs i klyngen, på den stærke knowhow og den datadrevne innovation, der sker på tværs af sektoren fra bedriften til forskningslokalerne.

Den Globale Klima Task Force har udarbejdet 15 anbefalinger, der skal sikre, at man indfrier mere af fødevareklyngens globale potentiale. De 15 initiativer fra Den Globale Klima Task Force er

delt op i fem hovedoverskrifter: Eksportfremme og partnerskaber, EU's farm to fork strategi, Fødevarer- og landbrugsforskning, udvikling og markedsmodning, Bedre dokumentation og Hurtigere godkendelsesprocesser. Anbefalingerne har til formål at sikre yderligere reduktioner af drivhusgasudledningerne på globalt plan ved at udbrede danske grønne løsninger endnu mere.

Bioenergi

Biomasse til energi er en medspiller i den grønne omstilling af energisektoren. Land- og skovbruget spiller en vigtig rolle for udvikling og optimering af værdi- og logistikkæder i biomasseproduktionen til bioenergi. I 2019 leverede dansk biomasse og biogas 102 petajoule (28 mio. MWh), svarende til 19 pct. af den samlede energiproduktion. Hertil kommer en del bioenergi fra importeret biomasse, der primært er træ. Produktionen af biogas i Danmark er siden 2010 mere end fordoblet.

Landbruget bidrager primært med halm og flis fra overskudsstrø i skove, biodiesel produceret fra vegetabiliske olier og animalsk fedt samt biogas fra husdyrgødning og restbiomasse fra landbrug og fødevarerforarbejdning. Halm har stabilt leveret ca. 17-18 PJ i perioden fra 2002 og udgør i dag omkring 9 pct. af den samlede produktion af bioenergi. Det er det samme som energiproduktionen fra ca. 150 havvindmøller.

Halm udgør omkring 9 pct. af den samlede produktion af bioenergi

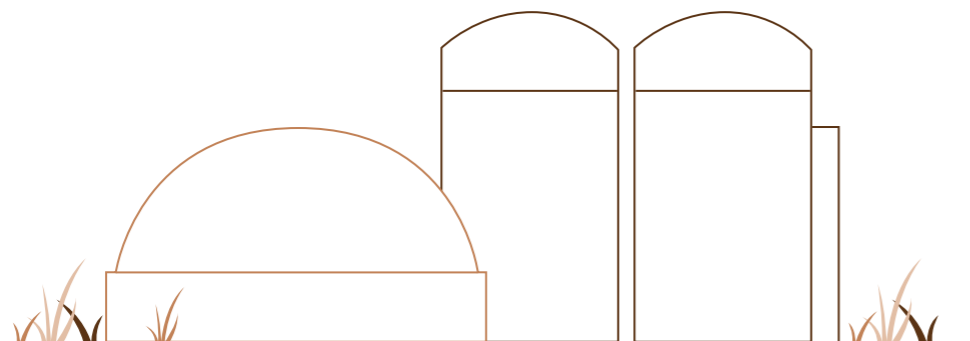
Energi fra halm forventes de kommende år fortsat at blive anvendt til el og varme, men samtidig forventes efterspørgslen til andre formål at stige. Herunder til biogas, hvor forbruget blev tredoblet fra 2016/2017 til 2019/2020, så der nu benyttes 85.690 tons halm i biogasanlæg. Ved afbrænding af halm udledes den samme mængde CO₂, som halmen har optaget fra atmosfæren i vækståret forud.

Produktion af biogas, der i Danmark primært er baseret på afgasning af husdyrgødning sammen med restbiomasse fra landbrug, industri og husholdninger, giver en række synergieffekter. Fx recirkuleres og genanvendes næringsstofferne fra fx madaffaldet som gødning til afgrøderne på marken. Samtidig sker der en betydelig reduktion i udledningen af klimagasser fra lagring og håndtering af husdyrgødningen samtidig med, at CO₂-udledningen mindskes når biogassen erstatter fossil energi. Afgasningen af husdyrgødningen eller økologisk kløvergræs mindsker risikoen for udvaskning af kvælstof. Hermed er biogas en vigtig brik i den cirkulære bioøkonomi. Biogasproduktionen er firedoblet i perioden 2010-2019 og står nu for ca. en fjerdedel af gasforbruget og 21 pct. af gassen i gasnettet. Der forventes en fortsat kraftig vækst i produktionen af biogas de kommende år.

Træindustrien leverer to tredjedele af den samlede produktion af bioenergi i Danmark. Høst og udnyttelse af biomasse i Danmark til energi i form af fx træ, halm, husdyrgødning m.v. er sket på et bæredygtigt grundlag og skal fra 1. juli 2021 overholde nye EU-krav om bæredygtighed.

Biogas står for ca. 25% af gasforbruget

og 21 pct. af gassen i gasnettet

15 anbefalinger

— som vil sikre flere globale klimaeffekter

- 1** Memorandum of Understanding (MoU)
- 2** Lokal kapacitetsopbygning
- 3** Promovering via udenrigstjenesten
- 4** Årlige markedsfremstød
- 5** Markedsmodningsprojekter
- 6** Udbredelse af viden og rådgivning
- 7** Lige vilkår på tværs af EU-landene
- 8** Fokus på indtjening, vækst og konkurrenceevne
- 9** Økonomi til udvikling af bæredygtige produkter
- 10** Opgradering af innovationscentre
- 11** Hjemtagning af forskningsmidler
- 12** EU og FN skal arbejde for fælles standarder
- 13** Understøtte en fælles EU ETV-ordning
- 14** Hurtigere Novel Food godkendelser
- 15** Hurtigere sagsbehandling

Miljø og natur

Miljø og natur er vigtige bestanddele i produktionen i fødevareklyngen

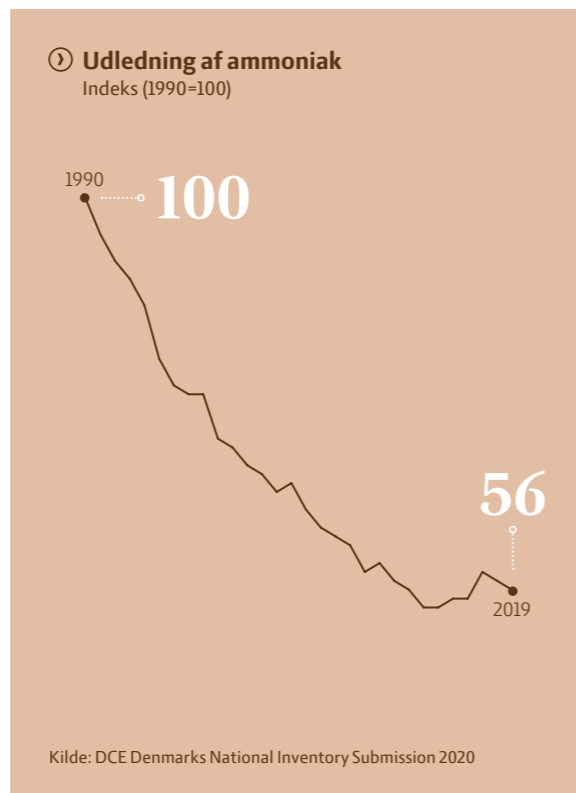
Landbruget og fødevarevirksomhederne fortsætter med at mindske miljøbelastningen og passe på naturen.

Gennem de seneste godt 30 år har landbruget løbende reduceret miljøbelastningen. Det er sket gennem en lang række tiltag som fx avlsarbejde, forbedret fodereffektivitet, ændret jordbearbejdning, etablering af vådområder, præcisionsgødsning og nedfældning af gylle i stedet for bredspredning på marken.

 Landbruget har løbende gennem de seneste godt 30 år reduceret miljøbelastningen

Tiltagene har medvirket til, at den årlige kvælstofudledning til havet er mere end halveret siden 1980'erne. Markoverskuddet af fosfor er reduceret med 39 pct., og den årlige udledning af ammoniak er reduceret med 44 pct. siden 1990. Produktionen er samtidigt steget med 31 pct. De seneste år er faldet i ammoniakudledningen stagneret. Det skyldes især, at der har været en årrække med lav indtjening i husdyrproduktionen, som har sat investeringer i nye stalde, hvor ammoniakreducerende teknologi typisk er integreret, i stå.

Fødevareproducenterne arbejder også på at reducere vandforbruget. Slagterierne har halveret vandforbruget de seneste 15 år.

På mejerierne er der ligeledes et stort fokus på vandbesparelser, hvor ny teknologi på ganske få år har medført vandbesparelser på 10-15 pct.

Slagterierne har halveret deres vandforbrug gennem de seneste 15 år

Flere muligheder til at sænke miljøpåvirkningen

Gennem forskning og udvikling arbejder landbruget og fødevarevirksomhederne i samspil med myndighederne på at reducere miljøpåvirkningen yderligere. Det sker bl.a. gennem kollektive initiativer og virkemidler, såsom etableringen af flere minivådområder, udtagning af kulstofrige lavbundsarealer, øget produktion af biogas, anvendelse af halm til bioenergi og planteforædling. Derudover er tekniske løsninger som fx præcisionslandbrug med til at mindske miljøpåvirkningen. Miljøet kan også forbedres direkte ved for eksempel at opdrætte muslinger på net i næringsrige fjorde og derved både fjerne næringsstoffer og få klarere vand med det samme, da muslingerne filtrerer alger og optager dem fra vandet. Genopretning af stenrev genskaber de utallige levesteder for planter og dyr, der gik tabt, da de oprindelige stenrev blev fisket op i løbet af især 1900-tallet. Stenrev medvirker også til at skabe opblanding i vandsøjlen og dermed reducerer risikoen for iltsvind.

Fødevarevirksomhederne investerer kraftigt i teknologier og løsninger til at mindske miljøbelastningen. Det sker fx via partnerskaber indenfor vandområdet, som har til formål at reducere vandforbruget yderligere blandt andet via genbrug. Fødevareerhvervet har været med til at etablere vandpartnerskabet DRIP, som består af fødevarevirksomheder, universiteter, teknologileverandører og forskningsinstitutter. Formålet med partnerskabet er at implementere nye løsninger, som kan sikre yderligere vandbesparelser i erhvervet på 15-30 pct.

Landmændene står i kø for at bidrage til den positive udvikling

Både på natur og miljøområdet udbyder staten en række tilskudsordninger, som landmændene kan søge som betaling for at indgå i forskellige natur- og miljøprojekter. Det kan fx være kollektive virkemidler, hvor der udtages jord til skovrejsning eller til et minivådområde, det kan være lavbundsprojekter til gavn for miljø eller klima eller det kan være ordninger målrettet natur og biodiversitet.

Fælles for en lang række af disse ordninger er, at der de seneste år har været en meget stor interesse fra landmændene for at indgå i sådanne ordninger. Så stor at det i mange tilfælde har været nødvendigt at finde ekstra midler for at imødekomme alle ansøgninger. Klima-Lavbundsordningen, der blev lanceret i 2021, er et eksempel på dette. I første ansøgningsrunde blev der søgt om udtagning af lidt over 2.300 ha kulstofholdig lavbundsjord. Det svarer til, at der er søgt for over 3 gange så mange penge som de ca. 100 mio. kroner, der var afsat.

Tilsvarende måtte man i 2019 finde ekstra 60 mio. kr. for at imødekomme alle de 338 ansøgninger, der var kommet om etablering af minivådområder, og i 2020 blev der ansøgt for hele minivådområde-puljen på 115 mio. kroner. Også ordningen til privat skovrejsning oplever fuld søgning og i 2020 blev ordningen tilført ekstra 65 mio. kroner for at imødekomme de mange ansøgninger. 420 lodsejere fik således tilsagn om tilskud til privat skovrejsning som følge af ansøgningsrunden for 2020.

Også på naturområdet er landmændene parat til at gøre en frivillig indsats. Under ansøgningsrunden for rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning i 2020 modtog Landbrugsstyrelsen hele 553 ansøgninger om tilskud for i alt 41,9 mio. kr. og til et samlet areal på 7.380 ha. Der var oprindeligt afsat 30 mio. kroner til tilskud under ordningen, men puljen blev efterfølgende suppleret med 10 millioner kroner, for at kunne give flere ansøgere tilsagn om tilskud.

I Klima-Lavbundsordningen blev der søgt om udtagning af 2.300 ha kulstofholdig lavbundsjord. Det svarer til over 3 gange så mange penge, som der var afsat

Landmanden som naturforvalter

Det danske landskab er et kulturlandskab præget af landbruget gennem tiden. Landmændene er fortsat centrale naturforvaltere. På de fleste bedrifter er der lavet tiltag til gavn for vilde dyr og planter eller naturtyper. Det kan være alt fra faunastriber i marken, etablering og oprensning af søer og vandhuller, afgræsning af naturarealer, pleje af læhegn og mindre naturarealer til lokale samarbejdsprojekter om særlige arter og større offentlige naturgenopretningsprojekter.

En række landmænd har gjort naturpleje til en driftsgren. Det anslås, at der på landsplan er ca. 100 landmænd, som er fuldtidsnaturplejere og som plejer værdifulde naturområder

hovedsageligt gennem afgræsning med køer, heste og får. Der til kommer et stort antal landmænd, der har naturplejen som en del af deres aktiviteter på bedriften. Der blev i 2020 givet tilsagn om pleje af ca. 100.000 ha naturareal.

Udtagning af landbrugsjord er et helt centralt virkemiddel

I forbindelse med at nå målsætninger på miljø, natur og ikke mindst klimaområdet, er udtagning af lavbundsjord over de seneste år blevet et helt centralt virkemiddel. Landbrug & Fødevarer fremlagde i 2019 sammen med Danmarks Naturfredningsforening et forslag om udtagning af 100.000 ha landbrugsjord, og siden er der med de to seneste finanslove afsat 2,7 mia. kr. til denne indsats. Det vurderes af regeringen at kunne finansiere udtagning af de første ca. 20.000 ha.

I alt dyrkes der ca. 170.000 ha lavbundsjord i Danmark, hvilket svarer til ca. 6,5 pct. af landbrugsarealet. I alt udledes der fra disse jorder ca. 4,8 mio. ton CO₂e, hvilket svarer til over halvdelen af den samlede udledning, der finder sted ved dyrkingen af jorder i Danmark. For at opnå den maksimale klimaeffekt skal jordene oversvømmes, og det er pga. forskellige

miljø- og driftsmæssige forhold ikke muligt alle steder. Landbrug & Fødevarer mener, at der er potentiale for en udtagning i størrelsesordenen 100.000 ha.

Udtagning af kulstofholdige lavbundsjord kan bidrage til en markant klimainsats

Ved at udtage de mest kulstofholdige lavbundsjord vil der kunne opnås en markant indsats for klimaet. Samtidig vil udtagningen af jorder også kunne have en positiv effekt for udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet og skabe mere plads til naturen. Landbrug & Fødevarer arbejder derfor sammen med blandt andet Danmarks Naturfredningsforening og KL for at sikre, at der i fremtiden bliver udtaget langt mere lavbundsjord til gavn for både klima, miljø og natur. Der er dog ingen tvivl om, at det er en kompleks opgave, der kræver tid, økonomi og involverer mange parter.

420 lodsejere

fik tilsagn om tilskud til privat skovrejsning som følge af ansøgningsrunden i 2020

Forbrug i produktionen

Fødevareerhvervets energiforbrug bliver mindre og mindre

Landbruget og fødevarevirksomhederne forsøger løbende at minimere brugen af input i produktionen for at mindske det samlede miljø- og klimaaftryk.

Energi

På tværs af fødevareerhvervet har der været et stort fokus på optimering og effektivisering af produktion og forarbejdning. I perioden 1990-2019 har fødevareerhvervet reduceret sit energiforbrug med 33 pct., hvilket står i kontrast til den samlede udvikling i energiforbruget i Danmark, som i samme periode er steget med 36 pct. Når fødevareerhvervets brug af skibsfart og fly inkluderes, tegner sektoren sig for 5,1 pct. af det samlede danske energiforbrug¹.

Fødevareerhvervet har reduceret sit energiforbrug med 33 pct. i perioden 1990-2019

Energieffektivitet og besparelser i energiforbruget er også et af de værktøjer, der prioriteres højt i Danmarks grønne omstilling og til opfyldelsen af Regeringens ambition om en 70 pct. CO₂-reduktion i 2030. I oktober 2020 åbnede den første ansøgningsrunde til Erhvervspuljen, der erstattede den hidtidige Energispareordning, hvor der kan søges om tilskud til virksomheders projekter, der reducerer energiforbruget og sænker CO₂-udledningen. Her har de hidtidige erfaringer vist, at fødevareerhvervet er langt fremme, når det kommer til energioptimering.

Fødevaresektoren bidrager ikke kun til øget energieffektivitet, men også til samfundets generelle omstilling til vedvarende energi. Her spiller fødevareerhvervet en vigtig rolle som leverandør og producent af vedvarende energi, men i høj grad

også som forbruger af den grønne energi. Biogassen er et godt eksempel på denne omstilling, hvor både produktionen og forbrug er drevet af fødevareerhvervet. Mellem 2010 og 2019 er forbruget af biogas steget med 73 pct. på tværs af landbruget og fødevareindustrien. Fødevareklyngen står for 23 pct. af det samlede biogasforbrug i Danmark². Udviklingen hænger tæt sammen med en markant stigende biogasproduktion i Danmark siden 2010. Sammenholdt med et gradvist faldende forbrug af gas har det betydet, at den grønne gas i dag udgør ca. en fjerdedel af det danske gasforbrug.

Netop på grund af de ambitiøse klimamålsætninger forventes besparelser og omstilling af energiforbruget at spille en fortsat stor rolle i fødevareerhvervet, hvor omstilling og optimering af energiforbruget styrker virksomhedernes økonomiske og grønne bundlinje. Reduktionen i energiforbruget og omstillingen til vedvarende energi er således sket samtidig med, at fødevareerhvervets produktionsværdi er steget med 31 pct. mellem 1990-2019, ligesom det bidrager til at reducere erhvervets samlede CO₂-udledninger.

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelsesmidler anvendes i landbruget til at beskytte afgrøderne mod angreb af skadedyr og svampe, samt for at kunne kontrollere ukrudt i afgrøderne. I Danmark vurderes plantebeskyttelsesmidler mere restriktivt end i andre EU-lande, før de kan godkendes til anvendelse i landbrugsproduktionen. Det sker for at beskytte grundvandet og miljøet.

Som indikator for belastningen anvendes pesticidbelastningsindikatoren (PBI), som forsøger at tage højde for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning.

¹LF Energistatistikken 2021 ²DST ENE3H

PBI beregnes på baggrund af oplysninger om salgstal og midlernes fareklassificeringer. I Sprøjtemiddelstrategi 2017-2021 er målet et PBI på 1,96. Dette mål er allerede nået, da PBI er opgjort til 1,57 i 2019.

Med differentierede pesticidafgifters indførelse i juli 2013 er det en målsætning, at det skal kunne betale sig at købe de plantebeskyttelsesmidler, som er mest skånsomme for miljøet og sprøjteføreren. Afgiftens indførelse har haft en tydelig effekt på valget af plantebeskyttelsesmidler. Pesticidbelastningsindikatoren er halveret fra 2013 til 2019. Desværre medvirker afgiften også til en øget risiko for resistensudvikling, da afgiften er medvirkende til en yderligere ensretning af middelvalget.

Risikoen for spor af plantebeskyttelsesmidler er væsentligt mindre i dansk frugt og grønt sammenlignet med udenlandske fødevarer

Færre spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt og grønt

Dansk konventionel frugt og grønt indeholder færre spor af plantebeskyttelsesmidler, hvis der sammenlignes med andre lande. Hvert år tester Fødevarestyrelsen både dansk og udenlandsk frugt og grønt for spor af plantebeskyttelsesmidler. Der blev fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt i 56 pct. af prøverne i 2019 – ingen prøver lå dog over de gældende grænseværdier. Der blev fundet pesticidrester i 71 pct. af frugt

produceret i EU, samt 80 pct. produceret udenfor EU og hhv. 2,1 pct. og 1,0 pct. lå over de gældende grænseværdier.

I danskproduceret konventionelt grønt lå mindre end 1 pct. af prøverne over de gældende grænseværdier, mens man fandt spor af plantebeskyttelsesmidler i 18 pct. af prøverne. Til sammenligning fandt man spor fra plantebeskyttelsesmidler i 49 pct. af grønt produceret i EU. I grønt produceret uden for EU gjaldt det for 31 pct. af tilfældene. Samlet er risikoen for spor af plantebeskyttelsesmidler væsentligt mindre i dansk frugt og grønt, ligesom man oftere finder flere forskellige pesticider i udenlandske fødevarer end i de danske.

Forbrug af antibiotika

Danmark har et af de laveste antibiotikaforbrug i husdyrproduktionen, når man sammenligner med øvrige europæiske lande, der har en stor griseproduktion. Samtidig udmærker Danmark sig ved et lavt samlet salg af antibiotika og et særdeles lavt salg af kritisk vigtige antibiotika til husdyr. Det skyldes især en tidlig og effektiv indsats fra landmænd og dyrlæger kombineret med en restriktiv dansk antibiotikapolitik.

Danmark har bl.a. udfaset adskillige antibiotikatyper, som er kritisk vigtige til behandling af mennesker, og har reduceret antibiotikaforbruget pr. kilo produceret gris med 29 pct. i perioden 2010 til 2019. Alt imens antibiotikaforbruget reduceres, er der også stor fokus på forbruget af zink, som skal være udfaset i 2022. Medicinsk zink bruges som et alternativ til antibiotika til at stabilisere smågrisenes maver. Derfor vil udfasningen af zink, alt andet lige, gøre det sværere for svineproducenterne at reducere antibiotikaforbruget yderligere i de kommende år.

Ernæring

Mad spiller en central rolle til at forbedre både sundhed og bæredygtighed

En måde at spise mere bæredygtigt er kun at købe og spise den mængde mad, der er behov for.

Bæredygtighed er en global trend, og er blevet et konkurrenceparameter gennem de seneste år. I debatten bliver "bæredygtig" ofte reduceret til "klimavenlig". Men så enkelt er det ikke. Bæredygtighed er flerdimensionel, og når man taler om, hvad der kendetegner en bæredygtig produktion og forbrug af mad, har FN's Fødevare- og Landbrugsorganisation (FAO) defineret den bæredygtige kost som bestående af fire parametre, der skal være opfyldt for at kosten kan betragtes som bæredygtig.

Kosten skal være:

- Ernæringsmæssigt tilstrækkelig, sikker og sund
- Beskyttende og respektfuld over for miljøet
- Kulturelt acceptabel
- Økonomisk tilgængelig for alle

Bæredygtig mad giver næring

Et af kriterierne for en bæredygtig kost er, at den er sund og ernæringsmæssigt tilstrækkelig – altså bidrager med de næringsstoffer, der er nødvendige for kroppen.

Produktionen af animalske fødevarer står for en større andel af fødevarernes klimabelastning end de fleste vegetabilier. Men de bidrager bl.a. med mange vigtige næringsstoffer, som det kan være svært at få nok af fra plantebaserede fødevarer alene. Dette er vigtigt at være opmærksom på, når vi taler om,

hvordan vi skal sammensætte en bæredygtig kost. For nogle kan det grønne med fordel fylde mere på tallerkenen, for andre det animalske – det kommer alt sammen an på det udgangspunkt det enkelte individ har, såvel som individuelle ernæringsbehov, der er bestemt af køn, alder og livsstil.

Animalske fødevarer bidrager bl.a. med vigtige næringsstoffer, som det kan være svært at få nok af fra plantebaserede fødevarer alene

Bæredygtig mad skal skåne miljøet

Et andet vigtigt krav til bæredygtig mad er, at den produceres under forhold, der beskytter og respekterer miljøet. Her kigger man på fødevarernes CO₂-aftryk, men CO₂-belastningen står ikke alene i denne sammenhæng. Det er også vigtigt at se på, hvor meget jord, der bruges til fødevarerproduktionen, og hvor stort vandforbruget er. På globalt plan er drikkevand en begrænset ressource, og det er vigtigt, at vandforbruget i forbindelse med fødevarerproduktion reduceres så meget som muligt. Hele den danske fødevarerbranche har gennem mange år arbejdet målrettet på at reducere både klima- og

miljøbelastning. Danske kød- og mejeriproducenter er blandt de mest klimaeffektive i verden, hvilket blandt andet skyldes, at der næsten ikke går noget til spilde i den animalske produktion. Samtidig bliver der arbejdet for at minimere madspild i alle led frem til forbrugerne, og maden bliver spist, så det dermed har nået målet om at blive til nyttige næringsstoffer.

Danske kød- og mejeriprodukter er blandt de mest klimaeffektive i verden, bl.a. fordi næsten intet går til spilde i den animalske produktion

Det kulturelle aspekt må ikke undervurderes

Det er vigtigt, at en bæredygtig kost er kulturelt acceptabel. Hvad der er kulturelt acceptabelt kan være forskelligt, men det, der menes, er, at kosten skal leve op til de normer og traditioner, som er gældende for de forskellige befolkningsgrupper på jorden.

Det er med andre ord vigtigt, at kosten også lever op til en befolknings kulturelle normer og madtraditioner for at kunne betegnes som bæredygtig. En bestemt madkultur kan være afgørende og identitetsskabende for rigtig mange mennesker - og store ændringer i madvaner er svære at implementere, ligesom anbefalinger, der ligger meget langt fra, hvad vi spiser i dag, kan risikere at blive afvist af den enkelte.

Bæredygtig mad skal være til at betale

En bæredygtig kost skal være rimelig i pris og let tilgængelig for alle forbrugere – også i udviklingslandene.

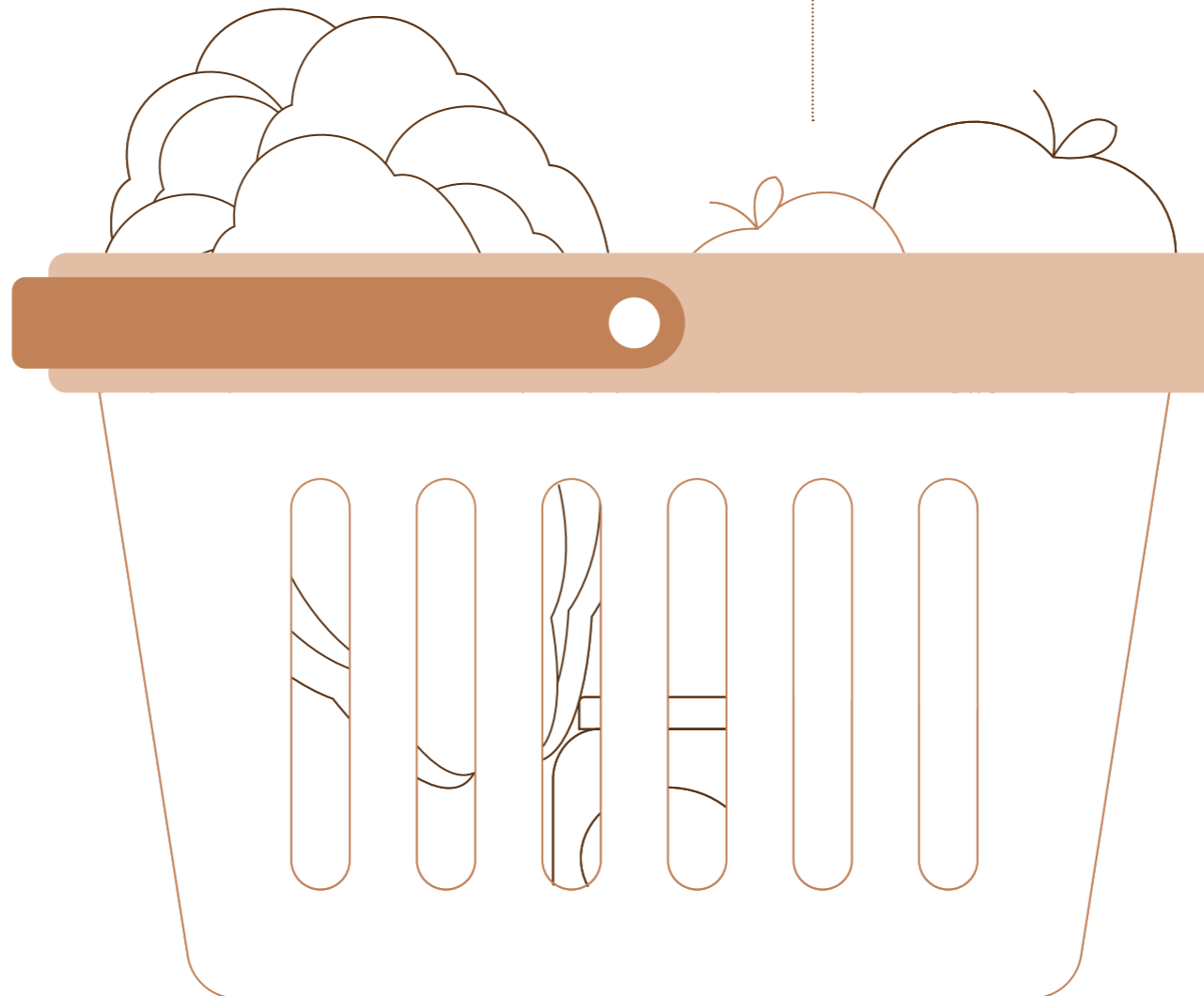
Hvis den mad, der anbefales som bæredygtig og sund, økonomisk overstiger gennemsnitsbefolkningens formåen, kan det begrænse antallet, der har råd til at købe den. Maden bliver derfor ikke solgt – og dermed ikke spist. Og mad, der ikke bliver spist, kan ikke betegnes som bæredygtig. Særligt i den tredje verden er pengene små, og prisen er derfor af stor betydning for de fødevarer, der indgår i den daglige kost. En bæredygtig kost skal også være let tilgængelig. Det er nemlig ikke bæredygtigt at skulle transportere sig over lange afstande for at få fat i maden.

Hvordan spiser jeg så bæredygtigt?

Hvis man gerne vil spise bæredygtigt, er det vigtigt at huske på alle fire parametre i definitionen af bæredygtig kost, nemlig sundhed, klima, kultur og økonomi.

At mindske madspild er nok et af de parametre, der vil betyde allermost i bæredygtighedsregnskabet. Globalt set er det næsten en tredjedel af de fødevarer, der produceres, som enten tabes undervejs i produktionen eller smides væk. Ved at reducere madspild kan man virkelig gøre en forskel rent bæredygtighedsmæssigt uden at føle, at man mister noget.

En del spiser mere end deres krop har brug for. En måde at spise mere bæredygtigt er derfor kun at købe og spise den mængde mad, der er behov for. Man kan vælge det mest klimavenlige indenfor hver fødevaregruppe og fortsat spise varieret.

1/3 af alle fødevarer, der produceres, går tabt eller smides væk

Globalt set er det næsten en tredjedel af alle fødevarer, der produceres, som går tabt eller smides væk

Udover at spise varieret og ikke for meget kan mange med fordel spise en mere planterig kost. En planterig kost er mad med mange grøntsager, bælgfrugter, frugter, nødder, frø, fuldkornsprodukter og kartofler. En planterig og varieret kost indeholder også fisk, æg, mejeriprodukter og planteolier samt kød i passende mængder.

Til sidst kan man også med fordel kigge på snack-produkter i kosten – altså de produkter man spiser mellem måltiderne, på farten og i hyggestunder som fx slik, kager, chips, kaffe, vin og øl. Snackprodukter bidrager sjældent med særlig mange næringsstoffer, ud over fedt og sukker, men udgør de en stor del af kosten, har de et anseeligt klimaftryk. Faktisk bidrager de i Danmark i dag med 24 pct. af kostens samlede klimabelastning⁴. Hvis man kan begrænse indtaget af disse produkter, vil kosten både blive sundere og mere klimavenlig.

En planterig og varieret kost indeholder også fisk, æg, mejeriprodukter og planteolier samt kød i passende mængder

Summa summarum rummer en bæredygtig kost altså både fokus på sundhed, klima, kulturelle aspekter og økonomi, dvs. forhold der skal være taget højde for, førend en kost kan betragtes som bæredygtig.

⁴E-artikel "På vej mod en sundere og mere bæredygtig kost", DTU Fødevareinstituttet, 2019

Vertical farming - grøntsagerne urbaniseres

Vertical farming er en ny produktionsform af fødevarer, hvor fødevarefremstillingen foregår uden brug af jord. Produktionen kan foregå tæt på kunderne i bynært miljø. Interessen er vakt, men produktionen udgør indtil videre kun en lille del af det samlede danske behov for fødevarer.

Vertical farming (VF) betyder direkte oversat 'lodret landbrug' eller dyrkning af afgrøder i stablede lag. Denne produktionsmetode maksimerer udbyttet per hektar. Ideelt set skal produktionen ligge i tætbefolkede områder. VF egner sig bedst til relativt korte afgrøder, grøntsager og krydderurter, fx salat, babygrønål og basilikum.

Der findes i dag flere forskellige metoder, men kendetegnende for dem er, at alle har ambitionen om, at alt i produktionen skal være bæredygtigt og klimavenligt. Dyrkningen foregår indenfor i et konstant overvåget og meget kontrolleret miljø.

De forskellige metoder bag Vertical Farming har overordnet set ambitionen om, at hele produktionen skal være bæredygtig og klimavenlig

Ordet foto udspringer af græsk for lys. I produktionen erstatter LED-pærer, afstemt i de ønskede bølgelængder, det naturlige sollys i fotosyntesen. Med fuld kontrol over lyset er det

muligt at justere næringsindholdet i slutproduktet op eller ned. Dertil tilsættes også vand, næring og kuldioxid (CO₂). Elforsøget er højt, overskydende vand renses og recirkuleres, hvilket også gælder alle øvrige tilsatte stoffer, gødningen målrettes hver plante, og der anvendes ingen sprøjtemidler.

Hydroponik-tilgangen er ofte anvendt, hvilket handler om dyrkning uden brug af jord. I stedet for jord, kan planterne vokse op i en form for gelé indeholdende næringssalte og mineraler. Alternativt kan næringsstofferne tilgå planten via tilsat vand. Der kan bygges videre på principperne bag hydroponik ved at drive aeroponics, hvor der ikke anvendes flydende vand. Ved brug af aeroponics hænger rødderne i stedet frit og bliver holdt fugtige af forstøvet vand. Udover disse to tilgange er der også akvaponi, hvor dyrkning af planter kombineres med akvakultur. Her pumpes vandet fra en tank med typisk fisk eller skaldyr ud til planterne, som optager mineraler og næringsstoffer. Planterne filtrerer og renses vandet samtidigt med, at iltindholdet i vandet øges, før det bliver pumpet tilbage til tanken med vanddyrene.

Nordic Harvest er det foreløbig eneste fuldskala VF i Danmark. Virksomheden er placeret i en lagerbygning i Taastrup, og foreløbig er der investeret omtrentligt 60 mio. kr. i en produktion bestående af 14 planteetager. Første

høst var i starten af 2021, og herefter vil det være 15 gange årligt. På sigt er det målet for Nordic Harvest at levere 1.000 tons grønt årligt, svarende til cirka 5 pct. af det samlede danske forbrug af grønt om året. Virksomheden har en hovedaftale for afsætningen med Salling Group og senest også Meyers Kantiner.

I VF-produktionen kan lyset kontrolleres, så det er muligt at justere næringsindholdet i slutproduktet, op eller ned

En af fordelene ved VF er placeringen af produktionen tæt ved et logistisk knudepunkt, som enten er en by med mange forbrugere eller en distributionscentral for en detailhandel.

En anden fordel ved VF er, at produktionen er meget kontrolleret, idet høsten er mere forudsigelig og uafhængig af fx vejrforhold. En af udfordringerne ved VF er kravet til personalet, da de skal besidde specialiserede færdigheder.

VF er stadig et nyt fænomen, så en række spørgsmål presser sig på, herunder i hvilket omfang VF vil påvirke den etablerede produktion af fødevarer i Danmark. Er det et supplement eller vil det sætte den nuværende landbrugsproduktion under pres? En af barriererne for yderligere efterspørgsel af VF-produkter er prisen. Produktprisen ligger i dag cirka 20 pct. over et tilsvarende økologisk produkt. Indtil videre er det fortsat kun små og hurtigvoksende planter der produceres, men med tiden er det ikke utænkeligt, at det bliver kommercielt muligt at dyrke kartofler, gulerødder og andre typer grøntsager, der tager længere tid at producere. Tiden vil vise, hvor stor en rolle VF vil få i den danske fødevarerproduktion.

